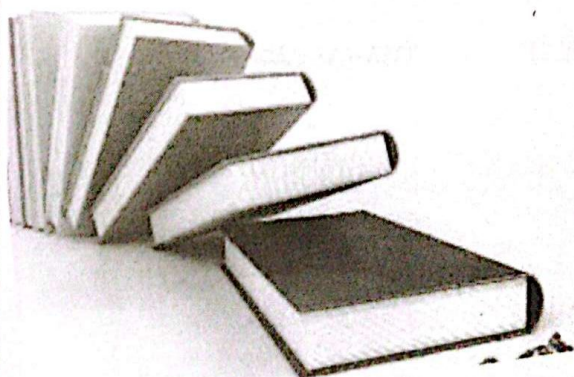

آموزش و پرورش

(حیطه اختصاصی)

آراه: نام فرشته موکل بارگاه الهی،
از نام‌های اصیل ایرانی

گروه مؤلفان با مدیریت؛
معصومه صادقی؛
پریسا صادقی

فهرست مطالب

□ بخش روان‌شناسی تربیتی ۵

◀ شرح درس ۶

□ بخش سنجش و اندازه‌گیری پیشرفت تحصیلی ۱۲۱

◀ شرح درس و نکات تکمیلی ۱۲۲

□ بخش روش‌ها و فنون تدریس ۲۲۵

◀ شرح درس و نکات تکمیلی ۲۲۶

□ بخش اسناد و قوانین بالادستی آموزش و پرورش ۲۷۹

◀ شرح درس و نکات تکمیلی ۲۸۰

□ بخش سؤالات شبیه‌سازی شده و تألیفی آموزگار ابتدایی ۳۰۷

□ بخش سؤالات ادوار گذشته آزمون استخدامی آموزش و پرورش ۳۱۹

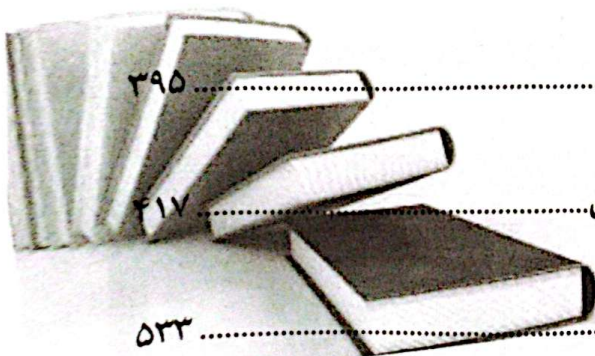
□ بخش خلاصه و شرح درس و معرفی نکات مسئولیت و سازندگی ۳۶۹

□ بخش سؤالات آموزش و پرورش ۱۴۰۲ ۳۹۵

□ بخش روانشناسی رشد و اختلالات یادگیری ۴۱۷

□ بخش سؤالات آموزش و پرورش ۱۴۰۳ ۵۳۳

A
R
A
H
■
■
■

عنوان بخش

روان شناسی تربیتی

یادگیری، آموزش و روان‌شناسی پرورشی

■ به زعم هرگنهان واسون؛ یادگیری یکی از مهم‌ترین زمینه‌ها در روان‌شناسی امروز و در عین حال یکی از مشکل‌ترین مفاهیم برای تعریف کردن است.

■ **نکته برتر:** معروف‌ترین تعریف یادگیری عبارت است از؛ یادگیری به فرآیند ایجاد تغییر نسبتاً پایدار در رفتار یا توان رفتاری که حاصل تجربه است و شامل حالت‌های موقتی بدن نمی‌شود. آنچه بیش از هر عامل دیگری سبب دگرگونی افراد در طول زندگی می‌شود، تجارب یادگیری هستند.

■ **توان رفتاری چیست؟** توان رفتاری حاکی از آن است که تغییر حاصل از یادگیری به تغییر در توانایی‌های یادگیرنده انجامیده نه صرفاً تغییر در رفتار ظاهری او.

■ برای شناخت یادگیری تنها از طریق مراجعه به رفتار آشکار فرد می‌توان از آن اطلاع حاصل کرد، اما برای شناخت رفتار، اعمال و حرکات درونی و بیرونی فرد نشان‌دهنده هستند.

■ **روان‌شناسان رفتار را به دو دسته تقسیم کرده‌اند:** ۱- درونی (نهان)؛ ۲- بیرونی (آشکار) تقسیم کرده‌اند. به زعم گیج و برلاینر، همه‌ی روان‌شناسان نیاز دارند که رفتارهای آشکار فرد را برای تعیین یادگیری در فرد مورد مشاهده قرار دهند، رفتار قابل مشاهده برابر است با عملکرد فرد.

■ **تفاوت رفتار و عملکرد:** عبارت است از این که رفتار به هر گونه عمل شخص اشاره دارد، ولی عملکرد نتیجه‌ی عمل فرد را دربر دارد. به زعم گانیه؛ عملکردها، رفتارهایی هستند که برحسب تأثیراتشان دسته‌بندی و نامگذاری می‌شوند.

■ **نکته برتر:** به قول هیلگارد و باور، تفاوت یادگیری و عملکرد؛ دانستن چگونه انجام دادن کاری و انجام دادن آن کار است.

☑ **تعریف آموزش:** به فعالیت‌های حرفه‌ای معلم آموزش گفته می‌شود.

■ **براون واتکینس؛** آموزش را به عنوان فراهم آوردن فرصت‌هایی برای این که دانش‌آموزان یاد بگیرند تعریف کرده‌اند.

نکات برتر

- ① معمولاً فعالیت‌هایی را که معلم به قصد آسان کردن یادگیری در یادگیرندگان، انجام می‌دهد آموزش می‌نامند که معمولاً بین معلم و چند شاگرد به صورت کنش متقابل انجام می‌گیرد. ② یادگیری از سوی شاگرد صورت می‌گیرد و هدف معلم فراهم آوردن وسایلی است که یادگیری را آسان می‌کند.
- ③ یادگیری یک فرآیند درونی فرض می‌شود و آموزش نسبت به یادگیری جنبه‌ی بیرونی دارد.

نکته برتر: آموزش کلاسی مبتنی بر کنش متقابل معلم و شاگرد است و آموزش در مفهوم کلی شامل هرگونه فعالیت یا تدبیر از پیش طرح‌ریزی شده می‌باشد که هدف آن اسان کردن یادگیری در یادگیرندگان است.

آموزش در مقایسه با تدریس:

✓ تفاوت آموزش و تدریس به شرح ذیل می‌باشد: ۱- آموزش علاوه بر فعالیت کلاسی، فعالیت مربوط به طراحی آموزش و فعالیت‌های مربوط به طراحی و ارزشیابی را نیز شامل می‌شود؛ ۲- در مقابل تدریس (درس دادن) عمدتاً به فعالیت‌های کلاسی معلم که در حضور شاگرد و غالباً به صورت کلامی گفته می‌شود؛ ← به صورت کنش و واکنش متقابل معلم و شاگرد، اشاره دارد.

■ تدریس کوشش‌های بین فردی برای کمک به یادگیرندگان در کسب دانش، فراگیری مهارت‌ها و درک توانمندی‌های خود را دربر دارد.

نکته برتر: تدریس بخشی از آموزش است اما کل آن نیست، تدریس وابسته به معلم است، اما آموزش می‌تواند بدون حضور معلم انجام گیرد.

تعریف پرورش:

■ پرورش در مقابل (Edocation) یعنی آموزش قرار دارد و به فرآیندی منظم و مستمر گفته می‌شود که هدف آن هدایت رشد جسمانی و روانی (رشد همه‌جانبه فرد) و نیز کمک به شکوفا شدن استعداد‌های ذاتی آنان است.

نکته برتر: پرورش رشد طبیعی فرد را شکوفا می‌سازد.

✓ پرورش و کارآموزی:

نکته برتر: کارآموزی معادل (Trainig) که به اشتباه معادل پرورش فرض شده است، بنا به تعریف، کارآموزی یعنی گسترش نگرش، دانش، مهارت و الگوهای رفتاری موردنظر یک فرد برای انجام عملکرد مناسب در یک تکلیف یا شغل معین.

✓ تفاوت بین کارآموزی و پرورش عبارت است از: ۱- فعالیت پرورشی وسیع است (تمام جنبه زندگی)، اما کارآموزی به حوزه‌های محدود فعالیت اختصاص دارد؛ ۲- هدف‌های پرورشی کلی و جامع‌اند، اما هدف کارآموزی محدود است؛ ۳- دوره‌های پرورشی طولانی‌اند مانند دبستان، دبیرستان و غیره، اما کارآموزی، مقطعی و کوتاه‌مدت (مانند تربیت معلم - تربیت ماشین‌نویس) است؛

۴- پرورش غالباً توسط نهادهای دولتی و رسمی انجام می‌پذیرد، اما کارآموزی را عمدتاً مؤسسات صنعتی و خصوصی و گاه دولتی، آن هم برای تأمین نیروی انسانی موردنیاز خود برگزار می‌کنند؛

۵- در نظام پرورشی، پرورش‌یابندگان آزادند تا به دلخواه مسیرهای خود را برگزینند، اما در دوره‌های کارآموزی، همه‌ی کارآموزان موظف‌اند که هدف واحدی را دنبال کنند ← به عبارتی فعالیت‌های پرورشی تأمین‌کننده‌ی نیازهای پرورش‌یابندگان هستند، درحالی که دوره‌های کارآموزی معمولاً نیازهای سازمان‌های اداره‌کننده‌ی این دوره‌ها را برآورده می‌کنند.

پژوهش در روان‌شناسی پرورشی

■ روان‌شناسی پرورشی دارای روش‌های پژوهشی متنوعی است که می‌توان آن‌ها را در چهار دسته پژوهش بر شرح ذیل مورد بررسی قرار داد.

۱- پژوهش توصیفی:

- در این پژوهش موقعیت‌های آموزشی به صورتی که به‌طور طبیعی رخ می‌دهند، توصیف می‌شوند.
 - انواع سؤال در پژوهش توصیفی ممکن است؛ بدین شرح مطرح شود: نوجوانان هدف مدرسه را در چه چیزی می‌دانند؟ که باید توصیف شود.
 - پژوهشگر در روش توصیفی ممکن است در کلاس حاضر شود و فراوانی انجام یک کار را شمارش کند یا ممکن است به تناوب یک تجربه آموزشی را ثبت دیداری یا شنیداری نماید.
 - استفاده از پرسش‌نامه برخلاف پژوهش همبستگی و آزمایشی که داده‌های کمی به دست می‌دهند (به روش‌های پژوهش کمی شهرت دارند)، در پژوهش توصیفی معمولاً به صورت غیرکمی (کیفی) گزارش می‌شوند.
- ☑ مهم‌ترین روش‌های پژوهش توصیفی یا کیفی عبارتند از:

۱- موردپژوهی: (یا مطالعه موردی)، که در آن یک شخص یا موقعیت عمیقاً مورد بررسی قرار می‌گیرد.

📌 نکته‌برتر: موردپژوهی زمانی به کار می‌رود که شرایط ویژه زندگی یک فرد را به دلایل عملی یا اخلاقی نمی‌توان تکرار کرد.

۲- بررسی میدانی: آن نوع پژوهش است که در موقعیت‌های طبیعی رخ می‌دهد.

📌 نکته‌برتر: در بررسی میدانی به طور عمده از فنون مشاهده طبیعی استفاده می‌شود، در مشاهده پژوهشگر تا آنجا که ممکن است به آزمودنی‌های خود نزدیک می‌شود.

۳- قوم‌نگاری: روشی است در مردم‌شناسی که به منظور بررسی عمیق ویژگی‌های یک گروه از مردم مانند یک فرهنگ، جامعه یا قبیله به کار می‌رود و هدف آن کسب اطلاعات جامعی درباره‌ی مسئله یا موضوع مورد مطالعه است، به این منظور که توصیف کامل و درک عمیقی از آن فراهم آید.

■ نمونه معروف قوم‌نگاری کارهای مردم‌شناسی مارگارت میراست، در روش قوم‌نگاری از فنون مختلف پژوهش از جمله مشاهده طبیعی و مصاحبه استفاده می‌شود. یکی از ویژگی‌های پژوهش قوم‌نگاری این است که آن‌ها غالباً گروه‌های درازمدت هستند. ۴- زمینه‌یابی (مصاحبه و پرسش‌نامه): به‌طور عمده برای سنجش عقاید یا نگرش‌های مردم درباره‌ی موضوع‌های مختلف یا جمع‌آوری اطلاعات درباره‌ی ویژگی‌های پدیده‌ها به کار می‌رود و در آن معمولاً از مصاحبه و پرسش‌نامه استفاده می‌شود.

📌 نکته‌برتر: برخلاف سایر پژوهش‌های توصیفی نتایج پژوهش زمینه‌یابی می‌تواند به صورت کمی گزارش شود، پژوهش لورتنی در پرسش از معلمان، نمونه‌ای از زمینه‌یابی است.

۲- پژوهش همبستگی: در این پژوهش رابطه‌ی میان دو یا چند متغیر (رویداد یا ویژگی) تعیین می‌شود. با همبستگی هم می‌توان رابطه‌ی زمانی میان متغیرها و هم رابطه‌ی پیش‌بینی میان آن‌ها را تعیین کرد. رابطه‌ی میان متغیرها با ضریب همبستگی نشان داده می‌شود، در ضریب همبستگی هم میزان و هم جهت دیده می‌شود.

✓ ضریب همبستگی با حرف ۲ نمایش داده می‌شود و می‌تواند مقادیر +۱ و -۱ را شامل شود؛ به شرح ذیل: ۱- ضریب همبستگی +۱؛ نشانه‌ی رابطه‌ی کامل مثبت یا مستقیم بین دو متغیر است، براساس ضریب +۱ می‌توان یک متغیر را به طور کامل از روی متغیر دیگر پیش‌بینی کرد؛ ← مثلاً رابطه‌ی بین قطر و محیط دایره؛ هر دایره‌ای که قطرش از همه بیشتر است، محیطش از همه بیشتر است و بالعکس. ۲- ضریب همبستگی -۱؛ نشان‌دهنده‌ی رابطه‌ی کامل منفی یا معکوس بین دو متغیر است، می‌توان یک متغیر را از روی متغیر دیگر به‌طور کامل پیش‌بینی کرد، اما به جهت عکس. ۳- ضریب همبستگی صفر؛ به معنای نبود رابطه است، با داشتن ضریب صفر، هیچ‌گونه پیش‌بینی نمی‌توان انجام داد. ۴- ضریب همبستگی‌هایی که با اعداد بین -۱ و +۱ به جز صفر نشان داده می‌شوند؛ نماینده‌ی رابطه‌ی غیرکامل هستند و هر چقدر ضریب همبستگی بیشتر باشد، مقدار رابطه‌ی متغیرها بیشتر است.

نکات برتر

① تنها تفاوت ضریب‌های مثبت و منفی جهت پیش‌بینی آن‌هاست. ② ضریب‌های همبستگی را نمی‌توان به صورت درصد تعبیر کرد، اما مجذور ضریب همبستگی نشان‌دهنده‌ی درصد وجه مشترک بین دو متغیر موردنظر است ← مثلاً برای ضریب همبستگی ۰.۶ می‌توان گفت: درصد $0.6^2 = 36$ اگر چه با استفاده از ضریب همبستگی رابطه‌ی زمانی بین متغیرها را پیش‌بینی می‌کنیم، اما براساس این ضریب نمی‌توان بین متغیرها رابطه‌ی علیت برقرار کرد. ③ برای بیان رابطه‌ی علیت باید متغیرهای پیش‌بین و متغیر ملاک را مورد استفاده قرار دهیم نه متغیر مستقل و وابسته را.

■ متغیر پیش‌بین متغیری است که از روی آن متغیر ملاک را پیش‌بینی می‌کنند و متغیر ملاک متغیری است که مورد پیش‌بینی واقع می‌شود، مثلاً از روی نمره‌ی هوش دانش‌آموزان (متغیر پیش‌بین) می‌توان نمره‌های پیشرفت تحصیلی آنان (متغیر ملاک) را پیش‌بینی کرد.

۳- پژوهش آزمایشی: روش‌های پژوهش همبستگی و توصیفی فراتر از توصیف و پیش‌بینی اطلاعات چیز دیگری در اختیار ما نمی‌گذارند. ما می‌توانیم به کمک پژوهش آزمایشی علاوه بر توصیف و پیش‌بینی به رابطه‌ی علت و معلولی بین امور هم پی‌ببریم.

نکته برتر: در پژوهش آزمایشی تا سطح علت و معلولی رابطه‌های یافت شده را ریشه‌یابی می‌نماید، دقیق‌ترین نوع پژوهش در آموزش و یادگیری آزمایش است. در پژوهش آزمایشی سعی می‌شود تا نشان داده شود که دستکاری یا ایجاد تغییر در یک متغیر در متغیر دیگر نیز تغییراتی ایجاد می‌کند و بدین‌وسیله رابطه‌ی علیت برقرار می‌شود.

✓ پژوهش آزمایشی به دو صورت گروهی و انفرادی به شرح ذیل انجام می‌شود:

۱- پژوهش آزمایشی گروهی: در آزمایش گروهی تمام شرایط پژوهش، زیر نظارت و کنترل دقیق آزمایشگر درمی‌آیند تا امکان تعیین تأثیر ایجاد تغییرات یا اصطلاحاً دخل و تصرف در یک متغیر (متغیر مستقل) بر متغیر دیگر (وابسته) فراهم آید. متغیر مستقل با گروه آزمایشی، بدین‌منظور به کار می‌رود تا معلوم شود که متغیر مستقل توانسته است تغییرات مورد پیش‌بینی را در گروه آزمایشی ایجاد کند یا نه.

نکته برتر: از جمله راهبردهای شناختی عبارتند از: ۱- رویکرد و مرور؛ ۲- بسط معنایی؛ ۳- سازماندهی. از جمله راهبردهای فراشناختی عبارتند از: ۱- برنامه‌ریزی؛ ۲- نظارت و ارزشیابی؛ ۳- نظم‌دهی. ۴- پژوهش آزمایشی تک‌آزمودنی: پژوهش‌های گروهی عمدتاً به طرح‌های آزمایشی گروهی شهرت دارند. پژوهش‌های انفرادی طرح‌های آزمایشی تک‌آزمودنی نامیده می‌شوند. پژوهش تک‌آزمودنی هنگامی به کار می‌رود که مشکل آموزش یک مشکل منحصر به فرد است و پیدا کردن تعداد زیادی افراد مشابه برای تقسیم آن‌ها به گروه آزمایشی و گروه گواه امکان‌پذیر نیست. تغییرات حاصل در متغیر وابسته در نتیجه‌ی ایجاد در تغییر مستقل، در رابطه با فرد آزمودنی ارزیابی می‌شود نه در رابطه با افراد دیگر.

✓ طرح بازگشتی یکی از طرح‌های آزمایشی تک‌آزمودنی است که شامل $(A^1B^2A^3B^4)$ چهار

مرحله است به شرح ذیل: ۱- شامل یک دوره‌ی مشاهده خط پایه (مشاهده رفتار آزمودنی‌ها) A^1
۲- به کارگیری متغیر مستقل و تأثیر آن بر متغیر وابسته B^2 . ۳- در مرحله‌ی بازگشتی A^3 ، متغیر مستقل کنار گذاشته می‌شود و شرایط به خط پایه برمی‌گردد. ۴- مجدداً متغیر مستقل به کار می‌رود. B^4

نکته برتر: در طرح بازگشتی وقتی هدف معلم انجام تحقیق و تعیین اثربخشی متغیر مستقل است، هر چهار مرحله ضروری است، اما چنانچه قصد معلم تعیین اثربخشی نباشد و صرفاً بخواهد یک تغییر مطلوب رفتاری ایجاد کند، مرحله‌ی بازگشتی و مرحله بعد از آن ضرورت ندارد ← فقط مرحله‌ی اول و دوم کافی است.
✓ اقدام پژوهی: پژوهشی که به وسیله‌ی معلم انجام می‌گیرد، اقدام پژوهی (پژوهش عمل‌نگر) نام گرفته است، اقدام پژوهی برای پاسخ دادن به سؤالات یا حل مسائلی است که درباره‌ی یادگیری و آموزش مطرح می‌شود. بنا به گفته‌ی اسمیت شعار پشتوانه‌ی اقدام پژوهی، معلم پژوهشگر است.

■ کوهن و مانیسون هدف‌های پژوهش عمل‌نگر را در پنج دسته‌ی زیر قرار داده‌اند:

۱- رفع مشکلاتی که در موقعیت‌های خاص تشخیص داده شده یا بهبود دادن آن‌ها؛ ۲- آموزش ضمن خدمت و تجهیز ساختن معلمان به روش‌های جدید، افزودن به نیروی تحلیل‌گرانه و افزایش خودآگاهی آنان؛ ۳- افزودن رویکردهای اضافی، بازده آموزشی و یادگیری به نظام جاری که معمولاً دافع نوگرایی و تغییر است؛ ۴- بهبود ارتباط معلم عملگر و پژوهشگر دانشگاهی و رفع نواقص پژوهش سنتی؛ ۵- فراهم آوردن یک روش حل مسئله که از روش عینی کنونی اثربخش‌تر باشد.

■ از نظر کوهن افراد زیر می‌توانند به پژوهش عمل‌نگر بپردازند:

۱- معلمی که به تنهایی به کار تدریس مشغول است و نیاز به تغییر دارد ← هم معلم و هم محقق؛ ۲- چند معلم، همراه یک پژوهشگر که ممکن است بیرونی یا در بین خود آن‌ها باشد و آن‌ها را راهنمایی کند؛ ۳- یک یا چند معلم به همراه یک یا چند پژوهشگر.

■ کی و آیراسیان چهار مرحله به شرح ذیل را برای انجام پژوهش عمل‌نگر یا اقدام پژوهی بیان

کرده‌اند. ۱- تشخیص مسئله؛ ۲- جمع‌آوری اطلاعات موردنیاز؛ ۳- تصمیم‌گیری؛ ۴- اقدام به عمل.

✓ مقایسه‌ی پژوهش کمی با پژوهش کیفی:

■ نتایج پژوهش کمی با اعداد و ارقام معرفی می‌شود ولی نتایج پژوهش‌های کیفی جنبه توصیفی دارند، اصطلاحات کمی و کیفی هم به روش جمع‌آوری داده‌ها گفته می‌شود و هم خود داده‌ها را دربر می‌گیرد.

پژوهش کمی بر اعداد اندازه‌گیری و استدلال استقرایی مبتنی است، اما پژوهش کیفی به ادراک فهمیدن از طریق ابزارهای کلامی و استدلال قیاسی وابسته است.

■ از لحاظ فلسفی، پژوهش کمی به فلسفه اثبات‌گرایی وابسته است و روش‌های کیفی از فلسفه‌ی پس اثبات‌گرایی سرچشمه می‌گیرند. پژوهش وابسته به اثبات‌گرایی معتقد است که محیط‌های طبیعی و اجتماعی مستقل از پژوهشگر وجود دارند و او وظیفه دارد که این جهان مستقل از خود را بدون سوگیری و تعصب، مشاهده و مطالعه کند ← یعنی با تعریف عملیاتی به گونه‌ای که بتوان آن‌ها را اندازه گرفت. به عبارتی فلسفه‌ی اثبات‌گرایی و رویکرد پژوهشی وابسته به آن معتقدند که دانش مستقل از دانشمند است و وظیفه‌ی او است که این دانش مستقل از خود را کشف نماید.

رویکرد سازندگی یا سازنده‌گرایی (پس اثبات‌گرایی):

■ می‌توان گفت که آن‌ها بر این فرض استوارند که دانش مستقل از دانشمند وجود ندارد، بلکه به وسیله دانشمند ساخته می‌شود.

■ طرفداران اثبات‌گرایی واقعیت اجتماعی را نسبتاً ثابت اما پس از اثبات‌گرایی واقعیت را پدیده‌ای نسبی تصور می‌کنند، پس اثبات‌گرایان به مطالعه‌ی کل‌نگری و توصیف پدیده‌ها اعتقاد دارند.

■ مطالعه‌ی سازندگی، عموماً به صورت مطالعه‌ی موردی انجام می‌گیرد (فولکور (فرهنگ جامعه) و مطالعه‌ی کمی، دقیق، تجربی و مبتنی بر عملکرد است. بنا به گفته‌ی اسلاوین، پژوهش توصیفی معمولاً از عینیت علمی، پژوهش همبستگی یا آزمایشی برخوردار نیست، اما این نقص را با انکا به غنای تفصیل و تفسیر جبران می‌کند.

■ نکته‌برتر: در روان‌شناسی پرورشی هم پژوهش کمی موردنیاز است هم پژوهش کیفی، به قول گیچ و برلاینر این دو رویکرد پژوهشی را باید مکمل یکدیگر دانست نه رقیب یکدیگر.

مراحل انجام پژوهش:

۱- طرح سؤال: معمولاً طرح یک سؤال آغازگر پژوهش است.

۲- طرح فرضیه: فرضیه حدس علمی است که درست یا غلط بودن آن پس از انجام پژوهش و جمع‌آوری اطلاعات، یا داده‌ها و تجزیه و تحلیل آن‌ها معلوم می‌شود.

۳- جمع‌آوری داده‌ها (روشن پژوهشی): روش پژوهشی نقشه و نحوه‌ی جمع‌آوری اطلاعات یا داده‌های لازم برای آزمون فرضیه را نشان می‌دهد.

■ نکته‌برتر: پس از جمع‌آوری داده‌ها و تجزیه و تحلیل آن‌ها، اگر نتایج حاصله، درستی فرضیه را تأیید کردند و این فرضیه در پژوهش‌های مشابه دیگر نیز مورد تأیید قرار گرفت، آنگاه معمولاً فرضیه به صورت قانون علمی درمی‌آید.

۴- قانون علمی: پس از کشف چندین قانون در یک زمینه‌ی علمی از ترکیب و ادغام آن‌ها با یکدیگر، قانون جامع‌تری درست می‌شود که نظریه علمی نام دارد.

✓ اصل - قانون و نظریه علمی: کاپلان می‌گوید؛ حاصل هر پژوهشی که با موفقیت انجام می‌گیرد یا

نتیجه‌ای جزئی است (که به آن واقعیت می‌گویند) و اگر نتیجه کلی باشد یک قانون به دست می‌آید.

■ بنا به تعریف، قانون علمی عبارت است از بیان یک رابطه‌ی تأیید شده بین دو و یا چند متغیر یا رویداد، در مقابل به بیانی که به رابطه بین دو متغیر اشاره می‌کند اما از لحاظ علمی هنوز به اثبات نرسیده است، اصل گفته می‌شود. قانون به رابطه‌ای گفته می‌شود که به‌طور کامل آزمون شده و معلوم گشته است که در موقعیت‌های گوناگون قابل کار بست است.

■ نظریه‌ی علمی قوانین و دانش‌های علوم مختلف را نظم می‌دهند و خلاصه می‌کنند بدون نظریه، علم چیزی جز تعدادی قوانین و اطلاعات پراکنده نیست.

■ هیل می‌گوید؛ هر چند تدوین قوانین یکی از اساسی‌ترین فعالیت‌های علم است، اما پایان آن نیست، به قول کلینجر؛ هدف اساسی علم، نظریه است. از نظر اسلاوین بدون نظریه، واقعیت‌ها و اصول کشف شده همانند لکه‌های پراکنده رنگ بر یک بوم نقاشی است.

■ میل برای نظریه‌های یادگیری سه نقش عمده به شرح ذیل قایل شده است:

۱- به تحلیل یادگیری و معرفی نحوه‌ی انجام پژوهش درباره‌ی یادگیری مربوط است؛ نظریه‌های یادگیری دیدگاه پژوهشگر را درباره‌ی مهم‌ترین جنبه‌های یادگیری روشن می‌کنند، نحوه‌ی انتخاب و مطالعه‌ی متغیرهای پژوهش را توضیح می‌دهند و ...؛ ۲- کار نظریه‌های یادگیری خلاصه کردن مقدار زیادی دانش مربوط به قوانین یادگیری و نظم بخشیدن به آن‌ها در محدوده‌ای نسبتاً کوچک است؛ ۳- نقش نظریه‌های یادگیری، کوشش خلاق در جهت تبیین یادگیری و دلایل ایجاد آن است.

■ قوانین یادگیری چگونگی یادگیری را برای ما توضیح می‌دهند و نظریه‌های یادگیری چراهای یادگیری را برای ما روشن می‌سازند؛ بنابراین نظریه‌های یادگیری در درک و فهم مسائل یادگیری به ما کمک می‌کنند که این خود مهم‌ترین فایده‌ی نظریه‌های یادگیری برای معلمان است.

■ نظریه‌های علمی همیشه قابل تجدیدنظر و تغییر است، ملاک‌های ارزشیابی نظریه علمی عبارتند از:

۱- قدرت تبیین و درک؛ ۲- پیش‌بینی؛ ۳- و کنترل آن‌هاست.

■ اهمیت نظریه‌های علمی برای مسلمانان: دانش و باورهای افراد بر عمل و رفتارشان تأثیر می‌گذارد، یکی از هدف‌های آموزش روان‌شناسی پرورشی به معلمان، فراهم آوردن مبانی نظری همراه با روش‌های علمی برای کمک به تصمیم‌گیری‌های درست‌تر آنان است.

نظریه‌ی رشد شناختی پیاژه

☑ **تعریف رشد:** تغییرات منظم و سازگارانه است که از لحظه بستن ناف تا هنگام مرگ در فرد اتفاق می‌افتد. رشد انسان را می‌توان از جنبه‌های مختلف جسمانی - شخصیت و رشد شناختی در نظر گرفت.

☑ **تعریف رشد شناختی:** منظور از شناخت، دانستن، یاد گرفتن، به یاد آوردن، فهمیدن و اندیشیدن است.

رشد یا تحول شناختی به تغییرات منظمی گفته می‌شود که در طول زمان در فرآیندهای فوق رخ می‌دهد.

■ **لگانه پیاژه:** رشد شناختی و یادگیری به تغییرات نسبتاً پایدار می‌انجامد، اما تغییرات یادگیری بیشتر از تغییرات تحولی از تجربه‌های مشخص و دقیق ناشی می‌شود؛ به عنوان مثال: در ریاضی اعمال ساده‌ای مانند جمع و تفریق را به کمک معلم یاد می‌گیرند اما درک مفهوم عدد که امکان جمع و تفریق را به آن‌ها می‌دهد یک توفیق تحولی (از لحاظ شناختی) است.

نظریه‌ی رشد شناختی پیاژه:

■ پیاژه در ابتدا به معرفت‌شناسی ژنتیک یا مطالعه چگونگی تحول دانش در انسان علاقه‌مند بود، بدین منظور رشد شناخت در کودکان را وسیله قرار داد ← زیرا ساختمان دانش، ماهیت آن را نشان می‌دهد.

☑ مفاهیم نظری رشد شناختی پیاژه: تعدادی مفاهیم زیربنایی در نظریه‌ی پیاژه وجود دارد که به درک خواننده از کل نظریه کمک می‌کند؛ به شرح ذیل:

۱- **تعادل‌یابی:** طبق نظریه پیاژه انسان ذاتاً علاقه‌مند است بدانند که جهان چگونه کار می‌کند و نیازمند است که در تجربه‌های خود نظم- ساختار و قابلیت پیش‌بینی بیابد، همین نیاز است که پیاژه آن را تعادل می‌نامد و معتقد است که انسان همواره در جستجوی آن است.

نکات برتر

- ① منظور از تعادل یک حالت توازن شناختی بین درک ما از جهان هستی و تجربه‌هایمان است.
- ② به گفته‌ی اگن تعادل‌یابی یا عمل جستجو برای نظم و توازن، به معنی مقایسه درک ما با جهان واقعی است. ③ وقتی که درک ما بتواند رویدادهایی که مشاهده می‌کنیم برایمان تبیین نماید؛ در حال تعادل قرار داریم. ④ بی‌تعادلی نیروی محرک ما در رشد یا تحول است.

۲- **طرحواره:** ما برای تعادل‌یابی، تجربه‌هایمان را در الگوی منسجمی سازمان می‌دهیم که پیاژه آن را طرحواره خوانده است، طرحواره‌ها سنگ بناهای تفکر به‌شمار می‌آیند.

■ به الگوی سازمان یافته اندیشه و عمل که در تعامل بین انسان و محیط به کار می‌روند طرحواره گفته می‌شود. اسلاوین؛ شبکه‌های ذهنی متشکل از مفاهیم وابسته به فهم که بر اطلاعات تازه تأثیر می‌گذارند را طرحواره خوانده است.

📌 **نکته برتر:** طرحواره‌ها در جریان رشد شناختی تغییر شکل می‌یابند؛ در ابتدا جنبه‌ی عینی و روانی حرکتی دارند، اما در دوره‌های بعد به تدریج انتزاعی‌تر و پیچیده‌تر می‌شوند.

۳- **سازگاری (جذب و انطباق):** به فرآیند دمساز کردن طرحواره‌ها و تجربه‌ها با یکدیگر به منظور ایجاد تعادل سازگاری گفته می‌شود. سازگاری جنبه‌ی برخورد و سازش با محیط را در تعامل بین فرد و محیط نشان می‌دهد. فرآیند سازگاری به دو صورت (جذب و انطباق (تطابق)) انجام می‌گیرد.

■ **جذب:** به نظریه پیاژه، جذب وقتی صورت می‌گیرد که شخص مطلب تازه‌ای را برحسب مطالب آشنا ببیند ← مثلاً کودک هواپیما را پرنده‌ی سفید می‌خواند.

ناآشنا جذب به چیز آشنا

■ **انطباق:** از سوی دیگر، وقتی که رفتار کنونی (طرحواره موجود) شخص برای مقابله با محیط کافی نیست و نیاز دارد تا در رفتار خود تغییراتی ایجاد کند به تطابق می‌پردازد. به عبارت دیگر، وقتی کودک قادر نیست شیئی را به فعالیت موجود خود جذب کند، خودش را با محیط انطباق می‌دهد، پس فرآیند انطباق بدین معنی است که فرد پاسخ‌های خود را بنا به خواست‌های محیط تغییر می‌دهد.

سوالات تالیفی و شبیه‌سازی شده‌ی آزمون استخدامی

TEST
○○○■

۱- گفتن و نوشتن جزء کدام نوع از رفتار است؟

(۱) نهان (۲) آشکار (۳) درونی (۴) بیرونی

■ پاسخ گزینه «۲» صحیح است. گفتن و نوشتن جزء رفتار آشکار است؛ زیرا با تحلیل صحبت کردن یا نوشتن افراد، می‌توانیم متوجه تغییر آنها شویم.

TEST
○○○■

۲- رفتارگرایان در تعریف یادگیری تنها بر روی کدام مفهوم تأکید دارند؟

(۱) رفتار بیرونی (۲) رفتار نهان (۳) رفتار درونی (۴) رفتار آشکار

■ پاسخ گزینه «۴» صحیح است. بعضی از روانشناسان که در تعریف یادگیری تنها روی رفتار آشکار متمرکز می‌شوند به «رفتارگرایان» معروف‌اند.

۳- کدام دسته از روانشناسان رفتار آشکار را به عنوان سرنخی برای استنتاج آنچه در ذهن می‌گذرد، به کار می‌گیرند؟

(۱) رفتارگرایان (۲) روانشناسان شناختی (۳) روانشناسان رشد (۴) روانشناسان مکتب گشتالت

■ پاسخ گزینه «۲» صحیح است. روانشناسان شناختی رفتار آشکار را به عنوان سرنخی برای استنتاج، آنچه در ذهن می‌گذرد، به کار می‌گیرند.

TEST
○○○■

۴- کدام دسته از روانشناسان یادگیری را «تغییر رفتار قابل مشاهده» تعریف می‌کنند؟

(۱) روانشناسان شناختی (۲) رفتارگرایان (۳) روانشناسان رشد (۴) روانشناسان مکتب گشتالت

■ پاسخ گزینه «۲» صحیح است. رفتارگرایان یادگیری را «تغییر در رفتار قابل مشاهده و اندازه‌گیری» تعریف کرده‌اند.

TEST
○○○■

۵- نخستین صفت و مشخصه‌ی اصلی یادگیری چیست؟

(۱) تغییر (۲) ثبات (۳) تجربه (۴) مرحله‌ای بودن

■ پاسخ گزینه «۱» صحیح است. نخستین صفت و مشخصه‌ی یادگیری تغییر است؛ تغییری که به تدریج رخ می‌دهد و نسبتاً ثابت و پایدار است و بر اثر تجربه حاصل می‌شود.

TEST
○○○■

۶- حرکت و پویایی مشخصه‌ی بارز کدام نوع از مفاهیم یادگیری است؟

(۱) تغییر (۲) فرایند (۳) تجربه (۴) توان رفتاری

■ پاسخ گزینه «۲» صحیح است. فرایند به وقایع و روابط پویا، جاری مستمر و پیوسته‌ی در حال تغییر اطلاق می‌شود. یکی از مشخصات بارز فرایند، حرکت و پویایی آن است که بر اثر تعامل دائم اجزا و متغیرهای موجود در آن صورت می‌گیرد.

TEST
○○○■

۷- کدام مفهوم حاکی از آن است که یادگیری در یادگیرنده نوعی توانایی ایجاد می‌کند؟

(۱) تجربه (۲) فرایند (۳) توان رفتاری (۴) پایداری

■ پاسخ گزینه «۳» صحیح است. توان رفتاری حاکی از آن است که یادگیری در یادگیرنده نوعی توانایی ایجاد می‌کند. یعنی تغییر حاصل از یادگیری در یادگیرنده تغییر در توانایی یا تغییر در رفتار بالقوه‌ی او است نه تغییر در رفتار ظاهری و قابل مشاهده.

TEST

○○○

۸- چرا مفهوم تجربه، انواع تغییر در رفتار را که می‌توانند معرف یادگیری باشند را محدود می‌کند؟

- (۱) به این دلیل که برخورد یادگیرنده با هرگونه تجربه ممکن است به یادگیری منجر شود.
 - (۲) به این دلیل که تنها آن دسته از تغییرات را می‌توان یادگیری دانست که محصول تجربه باشند.
 - (۳) به دلیل اینکه بسیاری از یادگیری‌ها به طور ناخودآگاه بدون پیش‌بینی و طرح‌ریزی قبلی اتفاق می‌افتد.
 - (۴) زیرا تغییر در توان یادگیرنده زمانی یادگیری محسوب می‌شود که بر اثر تجربه، چه عملی و چه غیر عملی به وجود آمده باشد.
- پاسخ گزینه «۴» صحیح است.

TEST

○○○

۹- اصطلاح «خاموشی» در یادگیری از طریق شرطی شدن کلاسیک به چه معنا است؟

- (۱) فرایند عدم پاسخگویی موجود زنده به دادن پاسخ شرطی (۲) تکرار محرک شرطی بدون تقویت کردن آن
 - (۳) همزمانی محرک شرطی و پاسخ شرطی (۴) فرایند اظهار پاسخ آموخته‌شده از محرک شرطی
- پاسخ گزینه «۲» صحیح است. اگر رفتار شرطی تقویت شود، پاسخ شرطی به تدریج ضعیف‌تر می‌شود. تکرار محرک شرطی بدون تقویت کردن و در نتیجه زوال پاسخ شرطی، «خاموشی» نام دارد.
- ۱۰- اگر معلمی بعد از موفقیت شاگردش در امتحانات، او را به غذای گرم دعوت کند و این امر باعث افزایش رفتار شاگرد در کسب نمرات عالی شود؛ کدام‌یک از روش‌های افزایش رفتارهای موجود با استفاده از نظریه‌ی شرطی شدن فعال است؟

- (۱) تعمیم و تمیز (۲) تقویت منفی (۳) تقویت مثبت (۴) شکل دادن

■ پاسخ گزینه «۳» صحیح است. تقویت مثبت به عنوان یکی از روش‌های افزایش رفتارهای موجود، با استفاده از نظریه‌ی شرطی شدن فعال، یعنی هرگاه بعد از پاسخی محرکی را وارد محیط کنیم و آن محرک احتمال بروز پاسخ را افزایش دهد یا سبب ابقای آن شود، تقویت مثبت است.

۱۱- در کدام روش از روش‌های ایجاد رفتارهای تازه با استفاده از نظریه‌ی شرطی شدن فعال، معلم به تقویت اجزایی

TEST

○○○

از رفتار می‌پردازد که مفید تشخیص داده می‌شود و به اجزای نامربوط توجهی نمی‌کند؟

- (۱) یادگیری از طریق تقلید و سرمشق گرفتن (۲) شکل دادن
- (۳) تفکیک پاسخ (۴) زنجیره کردن

پاسخ گزینه «۳» صحیح است. هنگام تدریس رفتاری تازه، اگر اجزای آن رفتار در خزانه‌ی فرد یادگیرنده موجود باشد، می‌توان از روش تفکیک پاسخ استفاده کرد.

TEST

○○○

۱۲- چگونه در فرایند تدریس «یادگیری معنی‌دار» صورت خواهد گرفت؟

- (۱) وقتی فرضیه با مسأله ارتباطی نداشته باشد.
 - (۲) وقتی که مثال‌ها و تمرین‌های لازم در کلاس حل شوند.
 - (۳) وقتی که مفاهیم جدید ریشه در مفاهیم گذشته داشته باشد.
 - (۴) وقتی معلم از الگوی حل مسئله استفاده نماید.
- پاسخ گزینه «۳» صحیح است. وقتی مفاهیم جدید ریشه در تجارب یا مفاهیم گذشته داشته باشد، یادگیری معنی‌دار صورت خواهد گرفت.

۱۳- کدام روش بیشتر می‌تواند قدرت انتقادگری و انتقادپذیری دانش‌آموزان را تقویت کند؟

- (۱) آزمایشگاهی (۲) ایفای نقش (۳) بحث گروهی (۴) پرسش و پاسخ

■ پاسخ گزینه «۳» صحیح است. در روش بحث گروهی، انتقادگری و انتقادپذیری در طی تبادل نظر و بحث و گفتگو در دانش آموزان تقویت می شود.

TEST

○○○

۱۳- کدام روش تدریس کمتر به تفاوت های فردی شاگردان توجه دارد؟

- (۱) بازگویی (۲) پرسش و پاسخ (۳) حل مسأله (۴) سخنرانی

■ پاسخ گزینه «۴» صحیح است. در روش سخنرانی معلم نقشی فعال دارد و دانش-آموزان در مقابل نقشی غیر فعال دارند. یکی از محدودیت های این روش این است که تفاوت های فردی دانش آموزان در آن منظور نمی گردد.

TEST

○○○

۱۴- کلاس درس چه زمانی مرکز تفکر است؟

- (۱) مرکز تبادل نظر باشد. (۲) شاگرد با مسأله روبه رو شود.

- (۳) معلم درس را ارائه دهد. (۴) معلم و شاگرد همکاری کنند.

■ پاسخ گزینه «۲» صحیح است. کلاس در زمانی مرکز تفکر است که شاگرد با مسأله روبه رو شود و در رابطه با آن به تفکر و کنجکاوی بپردازد.

TEST

○○○

۱۵- مهم ترین الگوی پرورش تفکر دانش آموزان کدام است؟

- (۱) حل مسأله (۲) ماشینی نگر (۳) سازمانی نگر (۴) پیش سازمان دهنده

■ پاسخ گزینه «۱» صحیح است. الگوی حل مسأله، به علت فعال و سهیم بودن شاگردان در فعالیت های آموزش و پرورش تفکر دانش آموزان یکی از بهترین الگوهای تدریس محسوب می شود.

TEST

○○○

۱۶- برای از بین بردن احساس کمرویی شاگردان از کدام روش تدریس می توان استفاده کرد؟

- (۱) سخنرانی (۲) حل مسأله (۳) ایفای نقش (۴) پرسش و پاسخ

■ پاسخ گزینه «۳» صحیح است. روش ایفای نقش، برای رفع کمرویی شاگردان خجالتی، روش مفیدی است. به همین دلیل معلم باید افراد کمرو را به شرکت در نمایش به ویژه ایفای نقش تشویق کند.

TEST

○○○

۱۷- طراح الگوی «پیش سازمان دهنده» چه کسی است؟

- (۱) آزوبل (۲) اسکینر (۳) برونر (۴) راجرز

■ پاسخ گزینه «۱» صحیح است. این الگو را دیوید آزوبل تدوین کرده است و یکی از الگوهای خانواده بی-اطلاعات پردازی است که تحقیقات زیادی روی آن انجام شده و برای دانش آموزان ساختارشناسی و برای درک مطلب عرضه می شود.

۱۸- طرفداران کدام الگو معتقدند که می توان آن را با تغییر شیوه های متداول آموزش، به کل کلاس و یا ایجاد

TEST

○○○

فرصتی مرکب از وقت و آموزش انفرادی متناسب با نتایج ارزشیابی تکوینی به اجرا درآورد؟

- (۱) تدریس غیر مستقیم (۲) تفحص دو نفره تا کل کلاس

- (۳) آموزش انفرادی یادگیری در حد تسلط (۴) کاوشگری از حقایق تا نظریه ها

■ پاسخ گزینه «۳» صحیح است. بلوم، بلوک و سایر هواداران یادگیری در حد تسلط معتقدند که می توان این الگو را در واقع با تغییر شیوه های متداول آموزشی به کل کلاس و با ایجاد فرصتی مرکب از وقت و آموزش انفرادی متناسب با نتایج ارزشیابی تکوینی به اجرا درآورد.

TEST

○○○

۱۹- وجه مشترک و عمده ی «الگوهای خانواده اجتماعی تدریس» کدام است؟

- (۱) نظم دهی (۲) جمع افزایی (۳) آگاهی فردی (۴) تسلط بر یادگیری

■ پاسخ گزینه «۲» صحیح است. هنگام کار کردن با یکدیگر انرژی جمعی به وجود می آوریم که آن را جمع افزایی می نامند. الگوهای اجتماعی تدریس برای برخورداری از مزیت این پدیده توسط ایجاد جمع های یادگیری به وجود آمده است.